

Ter herinnering aan Rob Noortman

• WOUTER KLOEK •

Afb. 1
Rob Noortman

Rob Noortman is op 14 januari van 2007 overleden. Op 5 maart van dit jaar zou hij 61 zijn geworden. Hij was een groot kunsthandelaar. Hij had bovendien, als het om de Nederlandse musea ging, het hart op de juiste plaats.

Rob was ongeveer een jaar jonger dan ik en, zoals dat wel vaker gaat tussen leeftijdgenoten, aanvankelijk begroette ik zijn succes met een zekere scepsis. Ik herinner me, uit de tijd dat hij als een meteoriet aan het firmament van de kunsthandel verscheen, een groot krantenartikel waarin beschreven werd hoe hij – Londen was toen zijn thuisbasis – in alle windrichtingen over de aardbol heen en weer vloog om zijn schilderijen aan zijn vermogende clientèle aan te prijzen en dat hij juist de mooiste Frans Post van de wereld had verkocht. Hadden we de mooiste Frans Post niet zelf, in ons eigen Rijksmuseum, vroeg ik me af. Regelmatig contact kregen wij in de jaren '80, toen ik me langzaam maar zeker wel eens met aankopen ging bemoeien en toen Simon Levie daarbij Rob's hulp inriep. In die tijd ontstond bij mij ook bewondering voor zijn vak-

menschap als kunsthandelaar, voor zijn gedrevenheid als organisator en ook voor zijn smaak. Van dat laatste werd ik me in het bijzonder bewust toen ik eens in een van de toonzalen van zijn kunsthandel aan het Maas-trichtse Vrijthof stond, met volle teugen genoot van de collectie Franse impressionisten en bijna verstoord reageerde toen hij me voor onze afspraak kwam halen.

Heel vaak heeft hij het Rijksmuseum geholpen, meest door voor ons te bieden in de veilingzaal, soms ook hielp hij met voorfinanciering. Een enkele keer hadden we jaren lang een schilderij van hem in bruikleen, totdat we het uiteindelijk kochten, voor de prijs die hij ervoor had betaald. Dat gebeurde met de Kruisdraging van Jacob Jordans, een schilderij dat deze had gemaakt voor een Amsterdamse schuilkerk, de Krijtberg, dat naar het buitenland was verkocht en dat hij had teruggehaald (afb. 2). Hij vond, net als ik, dat dat schilderij in Amsterdam thuis hoorde.¹

Onvergetelijk was zijn hulp bij de aankoop van *Vrouw Winter* door

Afb. 2
 JACOB JORDAENS,
Kruisdraging,
 Rijksmuseum
 Amsterdam
 (inv.nr. SK-A-4923)

Cesar van Everdingen, een schilderij dat op een Haagse veiling opdook en dat hij voor ons in de wacht sleepte (afb. 3).² Vervolgens liet hij op onze aanwijzingen een lijst maken en al die inspanningen deed hij om niet. Een enkele keer kochten wij ook van hem, niet zo vaak overigens want zijn smaak voor schilderijen was uitstekend en de prijzen die hij kon vragen waren dienovereenkomstig hoog. Een enkel voorbeeld wil ik graag noemen, omdat het zo karakteristiek was. Bij de tentoonstelling *De Hollandse fijnschilders* in 1989 had ik me afgevraagd of er bij de bruiklenen uit particulier bezit iets bij was wat we zouden moeten verwerven. Daar kwam uiteindelijk een zeer klein lijstje uit, waarop bovenaan het charmante schilderij van Willem van Mieris stond, de zogeheten

Rarekiekkast (afb. 4).³ Ik heb mijn gedachten hierover nooit met iemand gedeeld, maar enkele jaren later kwam Rob Noortman naar ons toe om te vertellen dat hij het schilderij in handen had en of het niet iets voor ons zou zijn. Rob had een soort zesde zintuig waarmee hij aanvoelde met welke schilderijen hij zijn klanten een plezier kon doen. In 1997 kregen we van Noortman een schilderij cadeau en dat was zeker geen winkeldochter! Met de kleine geschiedenis van dit bijzondere geschenk wil ik Rob Noortman eren.

Gedurende inmiddels al heel vele jaren reis ik jaarlijks naar Maastricht voor de kunstbeurs, aanvankelijk de *Pictura*, later de *TEFAF*, beide overigens initiatieven waarin Rob een zeer groot aandeel heeft gehad. En gedurende een aantal van die jaren riep Rob tegen mij dat we een keer, als ik er was, in Maastricht samen uit eten moesten gaan. Zoals dat zo vaak gaat, was het uitspreken van het voornemen gemakkelijker dan het maken van een werkelijke afspraak, maar op een gegeven moment kwam het er toch van. Toen we de afspraak maakten, meldde Rob nog door de telefoon dat ik dan niet met lege handen mocht komen. Het deed me een beetje denken aan die fameuze Sam-en-Moos-grap, waarbij de een bij de ander op bezoek komt, met bij de route-aanwijzing de mededeling dat de bezoeker het tuinhokje open zou moeten schoppen. Omdat Sam of Moos dan geacht wordt zijn handen vol te hebben aan een taartdoos, vroeg ik Rob of hij misschien jarig was. Dat bleek inderdaad het geval: hij zou die dag 50 jaar worden! Omdat onze afspraak in de hectische dagen voor de opening van de beurs viel, zou hij toch geen tijd hebben het feest met zijn gezin te vieren: dat gebeurde later, op een rustiger moment. Denkend aan taart was de keus snel gemaakt en kocht ik bij een goede banketbakker in de Ferdinand Bolstraat een Abraham, in een platte slappe doos, die de reis op de fiets

naar het Amstelstation en in het bagagerek in de trein ongeschonden meemaakte. 's Avonds dronken we in Robs stamcafé een, twee glazen champagne op zijn verjaardag, genoten van een uitstekende maaltijd, dronken nog een glas of wat. Zo tegen twaalf uur zat de stemming er goed in en toen deed Rob me het volgende aanbod. Hij ging het Rijksmuseum een schilderij cadeau doen dat 100.000 gulden mocht kosten en ik moest het uitzoeken. Het kon niet schelen waar ik het vandaan haalde. Wel moest het een plaats op zaal krijgen, want een cadeau geef je niet voor het depot. Tja, ik wist niet

wat ik hoorde, we dronken er nog een glas op en omdat het aanbod werd herhaald, dronken we er nog een. Mijn voornemen om hem na de beurs nog eens te bellen om te vragen of het allemaal wel klopte, hoefde ik niet uit te voeren, want Rob belde zelf de volgende ochtend op om het allemaal nog eens te bevestigen.

Inmiddels had ik me wel gerealiseerd dat de taak wel heel leuk was, maar niet zomaar gemakkelijk. Het bedrag was weliswaar aanzienlijk, een beetje een oude meester doet echter al gauw meer. Gedurende een paar maanden heb ik als het ware op de

Afb. 3

CESAR VAN
EVERDINGEN,
Vrouw Winter,
Rijksmuseum
Amsterdam
(inv.nr. SK-A-4878)

loer gelegen, zonder dat zich iets voordeed dat kans op slagen kon hebben. Eén keer spotte ik bij een Londense veiling een prachtig, klein stukje van Godfried Schalcken dat op 80.000 gulden werd geschat. Het schilderijtje zou goed in onze collectie passen en – ook dat was belangrijk – het paste goed bij Robs smaak. Rob vond het inderdaad een prima idee, ik ben naar Londen gegaan om het te bekijken en het beantwoordde geheel aan de verwachtingen. Op de veiling ging het schilderijtje tien keer over de kop, een werkelijk ongehoorde opbrengst, en voor ons het einde van een hoofdstuk in onze gezamenlijke onderneming.

In die tijd werd ons een winterlandchap van George Breitner aangeboden. In eerste instantie leek dat niet zo'n goed idee: het Rijksmuseum was immers al in het bezit van een groot aantal werken van deze kunstenaar, waaronder toch zeker een viertal absolute toppers. Nadat Wiepke Loos, die

toen conservator voor de 19de eeuw was, was gaan kijken en met enthousiaste berichten thuis kwam, ben ik het ook gaan zien en het schilderij was inderdaad prachtig, een gezicht op tuinen in de winter op de plaats waar later het Oosterpark zou worden aangelegd (afb. 5). Dat 'later' was overigens nogal ongewis, want meer dan 'het zal wel in de late jaren van de negentiende eeuw geschilderd zijn' konden we van dit nauwelijks gedocumenteerde stuk niet zeggen. Wel was zeker dat het schilderij samenhang met een fraaie aquarel van Willem Witsen die ongeveer hetzelfde uitzicht verbeeldde en die gemaakt was vanuit diens atelier aan de Oosterparkstraat, toen nog Parkstraat geheten. Breitner en Witsen waren vrienden. Langzaam maar zeker groeide onze fascinatie voor dit schilderij. De eigenaren vroegen 125.000 gulden, een fikse maar niet onredelijke prijs. Gedurende enige tijd hebben we geprobeerd te onderhandelen, maar daarvoor bleek geen ruimte: het schilderij behoorde tot een onverdeelde boedel waarin heel wat familieleden zaten die het allemaal prachtig zouden vinden als hun familiestuk naar het Rijksmuseum zou gaan, maar een aantal wilde de kleine som die ze na verdeling uit de verkoop konden verwachten, niet nog verder verkleinen. Geld was in het Rijksmuseum, zoals zo vaak, een probleem en uiteindelijk besloten we Rob Noortman te vragen of dit misschien zijn geschenk aan ons kon zijn. Ik was er niet helemaal zeker van dat dit goed zou vallen. Rob had in eerste instantie aan een zeventiende-eeuws schilderij gedacht en voor de negentiende eeuw lag zijn liefde vooral bij Franse kunstenaars. Bovendien was het bedrag toch aanmerkelijk meer dan zijn aanbod. Toch besloot hij, vrijwel onmiddellijk, dat dit het moest zijn; de gehele kostprijs zou door hem worden gedragen.

De presentatie van het geschenk werd met een klein partijtje en met

Afb. 4
WILLEM VAN MIERIS,
Rarekiekkast,
Rijksmuseum
Amsterdam
(inv.nr. SK-A-4941)

een persbericht gevierd. Jessica Voeten las dat persbericht en schreef, vlak voor de presentatie, een groot stuk in NRC Handelsblad. Omdat zij had gewoond op de derde verdieping van het Witsenhuis, waar na de dood van Marie Witsen-Schorr gratis woonruimte voor schrijvers beschikbaar werd gesteld – zij is de dochter van Bert Voeten en Marga Minco – was zij onmiddellijk in de geschiedenis van Breitners schilderij gedoken. Zij plaatste het werk prachtig in het kader van de vriendschap tussen Breitner en Witsen en wist, en passant, ook nog te bepalen dat het schilderij in de winter van 1891-92 moest zijn geschilderd. De eerste eigenaars van het schilderij,

het echtpaar Paul Nijhoff en Georgine Funke, kenden Breitner overigens goed. Breitner fotografeerde het paar in een beminlijk profielportret. De familietraditie wil dat Breitner graag een fiets wilde hebben en dat Nijhoff hem de zijne aanbood en in ruil daarvoor het wintergezicht kreeg. Die uitruil moet kort na 1900 hebben plaatsgevonden.⁴

Het is dankzij Rob Noortman dat we dit mooie, persoonlijke schilderij van George Breitner aan de collectie van het Rijksmuseum hebben kunnen toevoegen.

Afb. 5
 GEORGE BREITNER,
*Gezicht op het Ooster-
 park te Amsterdam in
 de sneeuw*,
 Rijksmuseum
 Amsterdam
 (inv.nr. SK-A-4925)

NOTEN

- 1 In bruikleen sedert 1986. Verworven in 1997, SK-A-4923, zie *Jaarverslag van het Rijksmuseum 1997*, pp. 34-37.
- 2 SK-A-4878, zie ook Albert Blankert, 'Vrouw 'Winter' door Caesar van Everdingen', *Bulletin van het Rijksmuseum* 39 (1991) pp. 505-23.
- 3 SK-A-4941, zie Peter Hecht, *De Hollandse fijnschilders van Gerard Dou tot Adriaen van der Werff*, Amsterdam 1989, nr. 24; *Bulletin van het Rijksmuseum* 47(1999) p. 215.
- 4 SK-A-4925. Zie Jessica Voeten, 'Ach, ik stond achter de boom', *NRC Handelsblad, Cultureel Supplement*, 12 september 1997, Marjan van Heteren et al., *Poëzie der werkelijkheid. Nederlandse schilders van de negentiende eeuw*, Amsterdam/ Zwolle 2000, pp. 182-83, nr. 119 en Jessica Voeten, *Het Witsenhuis*, Amsterdam/Antwerpen 2003, pp. 28, 30, 36. Tenslotte moeten wat het *Gezicht op het Oosterpark te Amsterdam in de sneeuw*, zoals de titel in het museum luidt nog enkele puntjes op de i worden gezet. En dat is in de eerste plaats het feit dat die titel niet juist is: het Oosterpark was immers nog niet aangelegd. Beter zou zijn *Gezicht op besneeuwde tuinen vanuit de Parkstraat te Amsterdam*. In de tweede plaats wordt het schilderij tot mijn verdriet doorgaans niet goed afgebeeld. Breitner schilderde het op een doek van 78 bij 122 centimeter. Vervolgens werd het geplaatst in een lijst met dagmaathoogte van 70 centimeter. In de praktijk wordt een strook van 7 centimeter aan de onderzijde afdgedekt. Die met sneeuw bedekte band is door Breitner niet voltooid en behoort dus (door de lijst) aan het gezicht te worden onttrokken. Hoewel ik er over het algemeen niet zo'n voorstander van ben om een schilderij met lijst te reproduceren (de lijst heeft voor het schilderij aan de muur een duidelijke functie, die bij reproductie vervalt), zou ik er in dit geval voor willen pleiten het schilderij met de oorspronkelijke lijst te reproduceren.

